

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
Πατριάρχου και Ἀγίου Βλασίου
ΙΕΡΟΘΕΟΣ

8 Μαρτίου 2016

Παρατηρήσεις για την Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο
κατά την Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
(8 Μαρτίου 2016)

Ἡ προετοιμασία για την Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο διήρκησε πάνω ἀπὸ 110 χρόνια καὶ χωρίζεται σὲ τρεῖς περιόδους, ἡ πρώτη ἀπὸ τὸ 1902 ἕως τὸ 1952, ἡ δευτέρα ἀπὸ τὸ 1952 ἕως τὸ 1990 καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ τὸ 1990 ἕως σήμερα. Τὸ ἔτος 1961 πού ἄρχισαν οἱ Πανορθόδοξες Σύνοδοι, ἐτέθησαν περίπου 100 θέματα καὶ μέ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου μειώνονταν για νὰ συμπεριληφθοῦν τελικὰ στὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο ἕξι θέματα, ἦτοι: «*ἡ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορά, τὸ Αὐτόνομον καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ τὰ κωλύματα αὐτοῦ, ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καὶ ἡ τήρησις αὐτῆς σήμεραν, σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον*» (Ἀνακοινωθέν Προκαθημένων, 27-01-2016).

Ἐπειδὴ ἡ σύγκληση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου εἶναι ἓνα μεγάλο γεγονός για τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, γι' αὐτὸ χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ καὶ ἀπαιτεῖται θεολογικὴ ἀντιμετώπιση τόσο τῆς Συνόδου, ὅσο καὶ τῶν ἀποφάσεών της.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι στὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο συμφωνήθηκε ὅτι θὰ ἰσχύσουν δύο βασικὲς ἀρχές. Ἡ πρώτη ὅτι κάθε Ἐκκλησία θὰ ἔχη μία ψήφο καὶ ἡ δευτέρα ὅτι οἱ ἀποφάσεις θὰ λαμβάνονται ὁμοφώνως, πού σημαίνει ὅτι ἂν μία Ἐκκλησία δέν συμφωνεῖ για ἓνα θέμα, δέν θὰ λαμβάνεται ἀπόφαση για τὸ θέμα αὐτό.

Ἐπομένως, ἡ Ἐκκλησία μας πρέπει νὰ προετοιμασθῇ κατάλληλα για τὴν Σύνοδο αὐτή, μέ ὅλο τὸ θεολογικὸ δυναμικὸ τὸ ὁποῖο διαθέτει, τὸ ὁποῖο ἐν πολλοῖς ὑπερτερεῖ ἀπὸ ἄλλες Ἐκκλησίες. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι μιὰ μεγάλη ὁμάδα θεολόγων πού ὑπάρχουν στίς ἄλλες Ἐκκλησίες ἔχουν σπουδάσει καὶ ἔχουν λάβει διδακτορικὰ διπλώματα ἀπὸ τίς Θεολογικὲς Σχολές τῆς Ἑλλάδος, καθὼς ἐπίσης καὶ καθηγητὲς Θεολογικῶν Σχολῶν χρησιμοποιοῦνται ὡς θεολογικοὶ σύμβουλοι σὲ ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Αὐτὸ δείχνει ὅτι δέν θὰ

είναι άμελητέα ή παρουσία τής Έκκλησίας τής Έλλάδος στήν Άγία και Μεγάλη Σύνοδο.

Στήν συνέχεια θά τονισθοϋν δύο θέματα, τά όποια κατά τήν γνώμη μου είναι σοβαρά.

1. Η ταυτότητα τής Άγίας και Μεγάλης Συνόδου

Η Σύνοδος πού πρόκειται νά συγκληθῆ τήν περίοδο τής Πεντηκοστῆς ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς Άγία και Μεγάλη Σύνοδος. Πολλές φορές διερωτήθηκαν ποιά είναι ή ταυτότητά της και ποιά θά είναι ή αϋτοσυνειδησία της.

Η μία ἔρμηνεία είναι ὅτι θά είναι Οἰκουμενική Σύνοδος. Όμως, πολλοί ισχυρίζονται ὅτι δέν θά συγκληθῆ ὡς Οἰκουμενική Σύνοδος, ἀλλά ὡς μία Πανορθόδοξη Μεγάλη Σύνοδος. Στήν σκέψη αϋτή κρύπτεται μία ἔννοια ὅτι μετά τό 1009 και 1054 μ.Χ. δέν μπορεί νά συγκληθῆ Οἰκουμενική Σύνοδος, διότι ή Έκκλησία βρίσκεται σέ Σχίσμα και δέν θά μπορῆ στήν Σύνοδο αϋτή νά παρευρίσκειται «ή Έκκλησία τής Παλαιᾶς Ρώμης».

Μιά τέτοια, ὅμως, ἐξήγηση ἀμέσως δημιουργεῖ τό ἐκκλησιολογικό πρόβλημα ὅτι ή ἐνότητα τής Έκκλησίας, ἐνῶ είναι δεδομένη, θεωρεῖται ὡς ἀναζητητέα. Όπότε, ή Έκκλησία χάνει τήν αϋτοσυνειδησία της ὡς ή Μία, Άγία, Άποστολική και Καθολική Έκκλησία, ή ὅποια μπορεί νά συνέρχεται και νά ἀποφασίζει, ἀνεξάρτητα ἄν μερικά πρώην μέλη της ἔχουν ἀπομακρυνθῆ ἀπό αϋτήν.

Η ἄλλη ἔρμηνεία είναι ὅτι θά είναι ὅπως ἀκριβῶς χαρακτηρίζεται ὡς Άγία και Μεγάλη Σύνοδος. Μάλιστα δέ λέγεται ὅτι δέν ἔχει συγκληθῆ μία τέτοια μεγάλη Σύνοδος καθ' ὅλη τήν διάρκεια τής δεϋτερης χιλιετίας.

Άν αϋτό είναι ὀρθό, τότε ή Άγία και Μεγάλη Σύνοδος ἐκλαμβάνεται ὡς συνέχεια τής Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πού συνῆλθε τό 787 μ.Χ. στήν Κωνσταντινούπολη. Όμως, σέ αϋτήν τήν περίπτωση παρακάμπτονται και παραθεωροϋνται ή Η' Οἰκουμενική Σύνοδος ἐπί Μεγάλου Φωτίου (879-880), πού ἀσχολήθηκε μέ μείζονα ἐκκλησιολογικά θέματα και κυρίως μέ τήν αἵρεση τοῦ filioque, και ή Θ' Οἰκουμενική Σύνοδος ἐπί ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ τό 1351, ή ὅποια ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερα μέ τήν αἵρεση τοῦ actus purus, δηλαδή τήν ταϋτιση οϋσίας και ἐνεργείας στόν Θεό και ὅτι ὁ Θεός ἐπικοινωνεῖ μέ τόν κόσμο μέ κτιστές ἐνέργειες.

Θεωρῶ, μέ τήν εϋκαιρία αϋτή, ὅτι ἦταν λάθος τής Έκκλησίας τής Έλλάδος πού δέν συζήτησε τά θέματα τής ἡμερησίας διατάξεως πού ἐτέθησαν στήν Ίεραρχία τοῦ Ὀκτωβρίου 2011 γιά τίς Η' και Θ' Οἰκουμενικές Συνόδους.

Καί ναί μὲν τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου εἶχαν ἤδη καταρτισθῆ τότε σέ δέκα καί δέν μπορούσαν νά προστεθοῦν ἄλλα θέματα, ὅμως οἱ εἰσηγήσεις αὐτές ἔπρεπε νά συζητηθοῦν ἀπό τὴν Ἐκκλησία μας, ὥστε νά τεθῆ ἡ βάση τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας, ὅτι ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος δέν μπορεῖ νά θεωρηθῆ ὡς συνέχεια τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί νά παρακαμφθοῦν οἱ Μεγάλες Σύνοδοι τοῦ 879-880 καί τοῦ 1351, τῶν ὁποίων τό κύρος καί τὴν ἀuthεντία κανεῖς δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητήση.

2. Θεολογικά σχόλια στά καταρτισθέντα κείμενα

Ὅπως προαναφέρθηκε ἀπό τὰ δέκα θέματα πού εἶχε ἀποφασισθῆ νά συζητηθοῦν στήν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο τελικά θά συζητηθοῦν ἕξι ἀπό αὐτά.

Κατ' ἀρχάς θά πρέπει νά ὑπογραμμισθῆ ὅτι ἔχω ἔντονο προβληματισμό γιά τό πῶς ἔγινε ἡ ἐπεξεργασία τῶν κειμένων αὐτῶν ἀπό τίς Προσυνοδικές Διασκέψεις.

Ποτέ τὰ σχέδια τῶν κειμένων δέν ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν ὄλων τῶν Ἱεραρχῶν καί δέν συζητήθηκαν στήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου, δηλαδή στά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια.

Ἐπειτα, γιά τό περιεχόμενο τῶν κειμένων αὐτῶν λάμβανε γνώση καί τὰ ἐπεξεργαζόταν ἡ Ἐπιτροπὴ Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων. Ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἀπέστειλε στήν κατά καιροὺς Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο ἐκθέσεις περὶ τῶν Προπαρασκευαστικῶν καὶ Προσυνοδικῶν Διασκέψεων καί τὰ κείμενα. Ἡ Δ.Ι.Σ. λάμβανε γνώση τῶν ἐκθέσεων αὐτῶν καί τῶν κειμένων καί τὰ ἔθετε συνήθως στό ἀρχεῖο χωρὶς περαιτέρω συζήτηση.

Ἐχω ζητήσει νά μοῦ δοθοῦν οἱ ἐκθέσεις τῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων πρὸς τὴν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο, καί τυχόν κατευθυντήριες γραμμές πού ἔδωσαν οἱ κατά καιροὺς Διαρκεῖς Σύνοδοι πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴ Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν σχέσεων γιά τὴν βελτίωση τῶν κειμένων, γιά νά ἀποκτήσουν καθαρὴ εἰκόνα.

Ἦδη ἔχω ὑπ' ὄψη μου τό ἀπὸ 4^{ης} Ἰουνίου 2015 ἔγγραφο τοῦ Μητροπολίτου Ἑλβετίας Ἱερεμίου πρὸς τὴν Ἱερά Σύνοδο, ὡς γραμματέως ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου πού ζητοῦσε τίς «τυχόν παρατηρήσεις καί προτάσεις τῆς Ὑμετέρας ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας πρὸς σχηματισμὸν τοῦ φακέλλου καί ὑποβολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν προσαρμοζομένην ἵνα

προσεχῶς συνέλθη Ἐ΄ Προσυνοδικήν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν, ἣτις καί θά ἐγκρίνη καί θά παραπέμψη αὐτά εἰς τήν τελικήν μορφήν τῆ Ἁγία καί Μεγάλη Συνόδῳ» καί ἔπρεπε νά ἀπαντήσῃ ἡ ΔΙΣ μέχρι τέλος τοῦ Ἰουλίου 2015. Καί ἀπ' ὅ,τι ἐρώτησα δέν ἐδόθη καμμία ἀπάντησις ἀπό τήν ΔΙΣ καί καταρτίσθηκε τό τελικό κείμενο, τό ὁποῖο παραπέμφθηκε στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο.

Ἐπειτα, θεωρῶ ὅτι ὑπῆρξε ἐλλειμματική ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας μας στήν ἐπεξεργασία τῶν κειμένων πού θά συζητηθοῦν στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο. Αὐτό τεκμαίρεται ἀπό τό γεγονός ὅτι, καίτοι τά θέματα ἦταν κατ' ἐξοχήν δογματικά καί κανονικά, ὅπως τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία καί πῶς συγκροτεῖται ἡ ἐνότητά της, καθῶς ἐπίσης καί τά θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν νηστεία, τά κωλύματα τοῦ γάμου, τήν Ὁρθόδοξη Διασπορά, τό Αὐτόνομο καί τόν τρόπο ἀνακηρύξεώς του, ἐν τούτοις ἠσχολεῖτο μέ αὐτό ἡ Συνοδική Ἐπιτροπή Διορθοδόξων καί Διαχριστιανικῶν σχέσεων καί ὄχι παράλληλα καί ἡ Συνοδική Ἐπιτροπή Δογματικῶν καί Κανονικῶν Ζητημάτων, ἡ καθ' ἕλην ἀρμόδια Συνοδική Ἐπιτροπή.

Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας δέν προετοιμάσθηκε ἐπαρκῶς γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν. Ἀντίθετα μάλιστα, Ἰεράρχες πού ἀσχολήθηκαν μέ τά θέματα αὐτά μᾶς καθιστοῦσαν ὅτι δέν θά δημιουργηθοῦν προβλήματα στήν Ἐκκλησία ἀπό τά κείμενα. Ὅμως, ὄντως ὑπάρχουν θεολογικά προβλήματα.

Μπορεῖ κανεῖς νά κάνῃ πολλές παρατηρήσεις, ἀλλά στήν συνέχεια θά ἤθελα νά παραμείνω σέ δύο ἀπό αὐτές.

Ἡ πρώτη παρατήρησις ἀναφέρεται στό **ἐκκλησιολογικό θέμα**.

Μελετώντας κανεῖς προσεκτικά τό κείμενο «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον» παρατηρεῖ μιά **διγλωσσία**. Ἀπό τήν μιά θεωρεῖται ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική, καί ἀπό τήν ἄλλη ἀναγνωρίζονται καί ἄλλες Ἐκκλησίες. Ἐπίσης, σέ ἓνα μέρος τοῦ κειμένου λέγεται ὅτι γιά τήν Ἐκκλησία ἡ ἐνότητά της εἶναι δεδομένη καί σέ ἄλλο μέρος ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέ τούς διαλόγους ἀναζητᾷ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπί πλέον τίθεται σοβαρό θέμα γιά τόν τρόπο τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας εἰς αὐτήν. Ἐνῶ οἱ «Φραγκολατίνοι» εἰσήγαγαν ἀπό τόν 9^ο αἰῶνα καί μετὰ πολλές αἱρέσεις καί τό μεγαλύτερο πρόβλημα εἶναι ἡ λεγόμενη σχολαστική θεολογία πού διαφέρει σαφέστατα ἀπό τήν ὀρθόδοξη πατερική θεολογία, καθῶς ἐπίσης τό βάπτισμα γίνεται μέ ἀλλοιωμένη τήν πίστη καί παραθεώρησις τῆς κανονικῆς τελέσεώς του, ἐν τούτοις γίνεται λόγος γιά ἀποδοχή του κατ' οἰκονομίαν, δηλαδή μέ τό χρίσμα.

Πρόκειται για τήν λεγομένη «βαπτισματική θεολογία» πού έτέθη τά τελευταία χρόνια ώς βάση για τήν λεγομένη ένωση μεταξύ τών λεγομένων Έκκλησιών. Πάνω στην «βαπτισματική θεολογία» στηρίχθηκε ή Β΄ Βατικανή Σύνοδος για νά δείξει ότι υπάρχει ένότητα μέ όλες τίς Έκκλησίες καί τίς Όμολογίες, παρά τίς μικρές, κατ' αὐτούς, έλλείψεις.

Τό πρόβλημα εἶναι βαθύτερο, γιατί από πολλούς θεολόγους καί Έπισκόπους πού ενδιαφέρονται για τήν λεγομένη Ένωση τών Έκκλησιών δέν ταυτίζονται τά χαρισματικά μέ τά κανονικά όρια τής Έκκλησίας. Αυτό εἶναι σοβαρό εκκλησιολογικό πρόβλημα.

Έπομένως, για τήν αποδοχή τών Χριστιανών πού βρίσκονται έξω από τήν Έκκλησία καί τήν έπιστροφή τους στην Άγία Έκκλησία δέν πρέπει νά γίνεται κατ' έπίφαση έπίκληση τοῦ 7^{ου} Κανόνος τής Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τοῦ 95^{ου} Κανόνος τής Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Σέ άλλο κείμενό μου υπενθύμισα ότι αὐθεντική έρμηνεία τών Κανόνων αὐτῶν έκαναν τό 1756 οἱ Τρεῖς Πατριάρχες τής Άνατολῆς, καί αὐτό πρέπει νά ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν από τήν Άγία καί Μεγάλη Σύνοδο για νά εἶναι Όρθόδοξη Σύνοδος.

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος για τόν ὁποῖο θά πρέπει **νά αποβληθῆ από τό συγκεκριμένο κείμενο ή διγλωσσία καί νά φανῆ ή αὐτοσυνειδησία τής Όρθοδόξου Έκκλησίας** ότι ή Έκκλησία εἶναι ή Μία, Άγία, Καθολική καί Άποστολική Έκκλησία, ότι δέν διαιρέθηκε ποτέ, ὅπως τό Εὐχαριστιακό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ «μερίζεται καί οὐ διαμερίζεται» καί ότι ὅσοι εκτός τής Έκκλησίας θέλουν νά έπιστρέψουν, πρέπει νά γίνεται μέ Βάπτισμα.

Ή δεύτερη παρατήρηση αναφέρεται στό θέμα τοῦ **προσώπου**.

Στό κείμενο «Ή αποστολή τής Όρθοδόξου Έκκλησίας έν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ» τίθεται ὡς βάση τό ἀρχικό κεφάλαιο μέ τίτλο «ή ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου».

Βέβαια, στην Σύναξη τών Προκαθημένων τών Όρθοδόξων Έκκλησιῶν πού έγινε στό Σαμπεζύ-Γενεύη στίς 18-28 Ίανουαρίου 2016, τήν τελευταία στιγμή, χωρίς νά γνωρίζω τόν τρόπο, έγινε μία παρέμβαση επί τά βελτίῳ, δηλαδή παρελήφθησαν μερικές απόψεις καί φράσεις για τό πρόσωπο.

Όμως, παρέμειναν οἱ φράσεις «ή ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου», «κοινωνία τών προσώπων κατά τό πρότυπο τής κοινωνίας τών προσώπων τής Άγίας Τριάδος» κλπ.

Έχω ἤδη καταγράψει τίς απόψεις μου σέ άλλο κείμενο, τό ὁποῖο έδόθη στην Διарκή Ίερά Σύνοδο. Πάντως, ή ὅλη προβληματική περί τοῦ προσώπου ἀποτελεῖ, χωρίς νά κινδυνολογῶ, μία αἴρεση, συνέχεια τοῦ ἀρειανισμοῦ, τοῦ

μονοθελητισμού και είναι έπηρεασμός από την υπαρξιστική φιλοσοφία του Κίκεργκαρντ, του Μάρσελ, του Σάρτρ και τον γερμανικό ιδεαλισμό του Χάϊντεγκερ. Σήμερα γίνεται πολύς λόγος για την «όντολογία του προσώπου», για την «κοινωνία των προσώπων», για την «άξιοπρέπεια και ιερότητα του ανθρωπίνου προσώπου», για την διαφορά μεταξύ του «ατόμου και του προσώπου», για την «κοινωνία των προσώπων κατ' άντανάκλαση των προσώπων της Άγίας Τριάδος» κλπ. και όλα αυτά είναι άντορθόδοξα.

Έχω έπισημάνει έπανειλημμένως ότι οι Πατέρες άνέλυσαν την έννοια του προσώπου ως προς τον Τριαδικό Θεό και όχι ως προς τον άνθρωπο. Έπίσης, φαίνεται σαφέστατα ότι ή έννοια του προσώπου θυμίζει τον άρειανισμό, τον μονοθελητισμό, τον νεστοριανισμό, κλπ. σέ δύο βασικές έννοιες, ήτοι ότι ταυτίζεται ή φύση μέ την άνάγκη, ότι κάθε τι εκ φύσεως είναι και άναγκαστικό, και συνδέεται τό πρόσωπο μέ την βούληση, την θέληση και την άγάπη. Δηλαδή, γίνεται λόγος για ύποστατική θέληση, ύποστατική άγάπη, ύποστατική ένέργεια, πράγμα πού καταδικάσθηκε από την ΣΤ' Οίκουμενική Σύνοδο.

Η όλη, λοιπόν, προβληματική της έννοίας «ή άξία του ανθρωπίνου προσώπου» ύποκαθιστά και παραθεωρεϊ την θεολογία του άνθρώπου ως κατ' εικόνα και καθ' όμοίωση Θεού και έπικεντρώνεται περισσότερο στα άνθρώπινα δικαιώματα. Δηλαδή, μετατρέπει την θεολογία σέ κοινωνιολογία. Δέν άρνεϊται, βεβαίως, κανείς τον σεβασμό στον άνθρωπο και στα δικαιώματά του, στην έποχή μας μάλιστα πού καταπατώνται, αλλά δέν μπορεί ή όρθόδοξη θεολογία νά εκκοσμικεύεται.

Γνωρίζω ότι ύπάρχουν μερικοί πού διδάσκουν την έννοια του ανθρωπίνου προσώπου –όπως ό Γέροντας Σωφρόνιος Σαχάρωφ έκανε λόγο για τον άνθρωπο ως πρόσωπο– αλλά τό συνδέουν άναμφισβήτητα μέ την θεολογική έννοια του άνθρώπου ως κατ' εικόνα και καθ' όμοίωση Θεού, και δέν συνδέουν την φύση μέ την άνάγκη ούτε καταλήγουν στον βολονταριστικό περσοναλισμό.

Γι' αυτό θεωρώ ότι όπωσδήποτε πρέπει νά άντικατασταθί ό όρος πρόσωπο μέ τον όρο άνθρωπος. Άλλωστε όλοι οι ξένοι θεολόγοι, οι άλλες Όμολογίες, άκόμη δέ και οι εκτός της Έκκλησίας άνθρωποι καταλαβαίνουν την έννοια άνθρωπος, και δέν μπορούν νά καταλάβουν την φιλοσοφική έννοια του «ανθρωπίνου προσώπου», ώσάν νά ύπάρχη ό άνθρωπος και κάτι άλλο, δηλαδή τό «άνθρώπινο πρόσωπο».

Καταλήγοντας τίς παρατηρήσεις μου αυτές, έπισημαίνω ότι ή Έκκλησία της Ελλάδος μέ τον ζωντανό θεολογικό λόγο πού διαθέτει, μέ την

έπιστημονική έπάρκεια πού παρατηρείται στις Θεολογικές Σχολές καί τήν βιωματική, χαρισματική θεολογία πού έκφράζεται από έμπειρικούς μοναχούς καί κληρικούς, θά πρέπει νά παίξει σημαντικό ρόλο στην κατάρτιση τών κειμένων καί τίς αποφάσεις τής Άγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Αυτό σημαίνει ότι, θά πρέπει νά προσεχθούν ιδιαίτέρως τά σημεία:

1. Ότι ή ένότητα τής Έκκλησίας είναι δεδομένη καί ή αυτοσυνειδησία της είναι αποδεκτή καί δέν αναζητᾶται.
2. Δέν είναι αποδεκτή ή βαπτισματική θεολογία ως βάση στους Θεολογικούς Διαλόγους.
3. Νά αντικατασταθῆ ὁ ὅρος πρόσωπο από τόν ὄρο ἄνθρωπος.
4. Νά μή θεωρηθῆ ὅτι ή Άγία καί Μεγάλη Σύνοδος είναι κατευθείαν συνέχεια τής Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μέ παραθεώρηση τών Η' καί Θ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

† Νικόλαος Α. Βρασιου Σ.Ο.Β.